

*Яковенко Р.В., к.е.н., доцент
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті;
м. Кропивницький;*

*Давидейко І.Р.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ СПОТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СИТУАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ

Конкуренція (досл. змагання) – наявність на ринку великої кількості незалежних один від одного продавців, найхарактерніша ознака ринкової економіки. Позитивні наслідки конкуренції – зниження цін та підвищення якості продукції [1, с. 19].

Конкуренція та конкурентні тенденції в системі української економіки мають доволі умовний вигляд та сумнівний прояв. Абсолютна більшість галузей та сфер економіки замість того, щоб підлягати процесам посилення конкуренції, протягом років незалежності, підлягала укрупненню, посиленню монопольної влади та економічної концентрації саме внаслідок втручання органів державного управління, регулювання та нагляду. Навіть ті галузі, що традиційно вважаються галузями з високим рівнем конкуренції, не говорячи вже про галузі з обмеженим рівнем конкуренції, в Україні офіційно, або ж у тіньовий спосіб, є монополізованими.

Так, наприклад, у абсолютній більшості світових і вітчизняних підручників та навчальних посібників сільське господарство наводиться в якості прикладу галузі, що являє собою ринок продукції чистої/досконалої конкуренції [2, с. 76; 3, с. 25]. Натомість, в Україні навіть за формальними ознаками значні сектори агропродукції є монополізованими за товарною або територіальною ознаками. Замість того, щоб вкладати кошти у сумлінну конкурентну боротьбу, триває нагромадження капіталу у середовищі різноманітних маніпуляцій та зловживань.

Також поширеним явищем є вплив силових структур на дію ринкового механізму, зокрема обмеження допуску певних виробників чи продавців до певного сегменту продажів, до участі у тендерах (інколи й до їх економічного або навіть фізичного знищення), сприяння діяльності «потрібних» ринкових агентів, з кінцевою метою монополізації частки ринку, та отримання необмеженої економічної влади [4, с. 35].

У економічній моделі державного регулювання економіки України головним елементом виступає державний управлінський апарат, що здійснює або намагається здійснювати прямий вплив на попит чи пропозицію в інтересах крупних ринкових структур. Головною метою його діяльності є вплив на рівноважну ціну через зловживання державною владою: або підвищення цін в

інтересах монополістів, або зниження цін, якщо йдеться про потребу скуповування (наприклад в умовах приватизації або ринку землі). Така економіка виробляє те, що вона спроможна виробити. При цьому регулювання спрямовується не в ті сектори, де воно є потрібним, а туди, де присутній особистий інтерес окремих представників державного сектору; характерним є зловживання державними закупівлями. Сила державного впливу виступає механізмом монополізації окремих ринкових секторів, «закріпачення» населення, встановлення додаткових зобов'язань та неофіційних «податків» на бізнес, викривлення та спотворення дії традиційного ринкового механізму. Головна сфера створення доходу – це сфера державного управління через створення схем перерозподілу доходів в усіх сферах та призначення на керівні посади лише потрібних осіб, сировинний експорт та зловживання службовим становищем [5].

Крім традиційних зовнішніх факторів формування конкурентної ситуації на конкретному ринку конкретного товару, яка відбувається унаслідок скорочення витрат виробництва, управління якістю, пошуку внутрішніх унікальних особливостей в Україні спотворення конкурентної ситуації здійснюється у такі специфічні способи:

- вибіркоче застосування законодавства та нормативно-розпорядних актів до тих суб'єктів конкурентної боротьби, які є небажаними. У такий спосіб створюються конкурентні преференції або взагалі прибираються конкуренти тим суб'єктам конкурентної боротьби, які знаходяться у офіційному симбіозі влади та бізнесу;

- застосування дострокових перевірок та вибіркової «строгості» контролюючими органами суб'єктів будь-якої діяльності, зокрема й неекономічної, але такої, яка внаслідок посилення концентрації в ній спроможна сприяти отриманню монопольних доходів. Метою таких дій є обмеження конкуренції. Крім параметрів наведених у попередньому пункті, тут можна досягати окремих «піків» гострої ситуації на ринку через короткочасне скорочення пропозиції та формування ажіотажного попиту;

- рейдерство в інтересах власників крупного капіталу, т. зв. «соціальних паразитів»;

- застосування методів несумлінної конкуренції в процесі формування списків претендентів та участі в процесі обрання на політичні посади, керівні посади державних підприємств, що призводить до тотальної неефективності бізнесового та політичного управління;

- у контексті російсько-української війни – вибіркоче застосування інструменту мобілізації для позбавлення своїх конкурентів головного ресурсу – людського, у вузькофункціональному розумінні, а у більш розлогому аспекті – позбавлення на регіональному рівні окремих бізнесменів не лише прибутків, а й можливості політичного впливу на суспільне життя.

Беручи до уваги те, що конкуренції намагаються уникнути або спотворити її в абсолютній більшості можливих ситуацій, це призводить до суспільної економічної, кадрової та суспільно-політичної деградації. Сьогодні можна

остаточно стверджувати, що саме відсутність об'єктивної конкуренції призвела до знищення СРСР країнами, які в усіх сферах своєї життєдіяльності спираються на конкуренцію.

Список використаних джерел:

1. Яковенко Р.В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник. Вид. 2-ге, випр. Кіровоград : видавець Лисенко В. Ф., 2015. 130 с.

2. Яковенко Р.В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб. Кіровоград : «Поліграф-Сервіс», 2009. 120 с. : іл.

3. Яковенко Р.В. Економічна теорія : конспект лекцій та тестові завдання для студентів спеціальностей «Економічна кібернетика», «Менеджмент», «Управління персоналом та економіка праці», «Економіка підприємства», «Організація комерційної діяльності у сфері послуг і торгівлі», «Економіка та організація бізнесу», «Міжнародні економічні відносини». Кропивницький : ЦНТУ, 2019. 98 с.: іл.

4. Яковенко Р.В. Необхідність трансформації завдань державного регулювання в умовах сучасного стану економіки України. Агросвіт. 2019. № 8. С. 33–40. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.8.33.

5. Яковенко Р.В. Соціальна відповідальність у класичній моделі ринкового саморегулювання та в системі державного регулювання економіки України. Ефективна економіка. 2020. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7979> (дата звернення: 14.05.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.6.66.

УДК 005.95/96

*Яковенко Р.В., к.е.н., доцент
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький;
Давидейко І.Р.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИВАТНОГО ЗВО

Перший автор запропонованого дослідження неодноразово звертав увагу на зловживання, що мають місце у сфері вищої освіти державної форми власності, зокрема це відображено у його публікаціях [1; 2; 3]. Проте й приватний сектор вищої освіти має безліч вад, що безпосередньо віддзеркалюється на процесі організаційно-економічних відносин, зокрема в системі управління персоналом, та посилюється новітніми обставинами, що виникли унаслідок російської збройної агресії.

В той час як цивілізований світ рухається від капіталістичних та ринкових відносин до інформаційного буття, в сфері вищої освіти України процвітають відносини традиційного капіталу [1, с. 73]. Приватна вища освіта, що